γάλα μέρη καὶ μεγάλη αὐτοκρατορία, καὶ ὅτι σκοπός του νεωτέρου Ἕλληνος ἄλλος δὲν εἶναι ἢ ἡ ἀποκατάστασή τοῦ μεγαλείου ἐκείνου. Ὅτι αὐτὰ ὅλα γιὰ νὰ κατορθωθοῦν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ εὐγενῆ ψυχὴ καὶ χαρακτῆρα ἰσχυρόν, ἀπὸ θυσία τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ἰδιοτελείας, ἀπὸ περιφρόνηση τῶν κινδύνων καὶ τῶν κόπων Ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ ὀνομάζεται κανεὶς μεγάλων γονέων τέκνον, ἂν δὲν γίνῃ ἀνταξιος ἐκείνων, καὶ ὅτι εἶναι αἶσχος μεγαλύτερον τὸ νὰ νομίζουμε πὼς τὸ κλέος τοῦ παρελθόντος μπορεῖ νὰ σκεπάζῃ τὴ σημερινὴ κακοριζικιά.

* * *

Τὰ βιβλία, ποὺ θἄχῃ βοηθοὺς ὁ δάσκαλος, πρέπει κι αὐτὰ νἆναι σύμφωνα μὲ τὸ σκοπό τοῦ ἔργου, νἆναι ἁπλᾶ, εὔληπτα, λίγα καὶ ὀρθνά. Ἡ ἱστορία νἆνα' τὸ ἐγκόλπιο τοῦ μαθητοῦ, ἀλλὰ ἱστορία λογικὴ καὶ κριτική, καὶ ὄχι πίνακ ὀνομάτων καὶ γεγονότων. Ὁ δάσκαλος θὰ πασχίσῃ νὰ ἐμπνεύσῃ στὸ μαθητὴ τὴν ἀγάπη τῆς ἱστορίας του καὶ νὰ τὸν κάμῃ νὰ βλέπῃ καὶ νὰ ἐξετάζῃ τὰ πράματα σοβαρότερα, θὰ τοῦ ἀποδείξῃ ὅτι κακρὸς πιὰ νἀφήσουμε τὰ μικρὰ καὶ μηδαμινά, στὰ ὁποῖα συνεθίσαμε νὰ τυρβάζουμε ἀπὸ μικροὶ ὡς ποὺ μεγαλώνουμε.

Δὲν ξέρω κν καὶ ἡ στερέωση τῆς πιστεως εἶναι ἔργο τοῦ δασκάλου. Ἐκεῖνο ὅμως, ποὺ δὲν ἔχει ἀνάγκη συζητήσεως εἶναι, ὅτι χωρὶς ἀκλόνητη θρησκευτικὴ πεποίθηση πολλὰ δὲν θὰ κατορθώσουμε. Αὐτὸ μᾶς τὸ διδάσκει καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαιότητος. Δὲν λέγω ἡ ἀγωγή μας νὰ λάβῃ χαρακτῆρα παπαδιστικο. Νὰ μὴν πέφτουμε σὲ ὑπερβολές. Νἄχουμε παντοῦ τὴν ἀναλογία τοῦ ποσοῦ.

Ἀλλὸ μαθητής, ἂν ὑποθέσουμε ὅτι μέσα στὸ σχολεῖο κατώρθωσε νὰ μορφώσῃ τελείως τὴν ψυχή του, τὸ ἦθος του, τὸν χαρακτῆρα τὸν παιδικό, ἔχει ἀνάγκη καὶ ἀπὸ μερικὰ ἄλλα διδάγματα ἢ καλύτερα ἀπὸ μιὰ ἄλλη μόρφωση,ἐξωτερικὴ αὐτή,ἡ ὁποία θὰ τὸν κάμῃ νεανία καὶ κατόπι ἄνδρα ἱκανὸ νὰ ἐκπληρώσῃ τὶς προσδοκίες τῶν μαθητικῶν χρόνων. Αὐτὸ κατόπι.

ΔΑΜΩΝΑΣ

— Ἄς ποῦμε, πυροσβέστη, πὼς ἐνῶ εἶσαι φρουρὸς ἄξιωνα νιώθεις πὼς κάποιος βάζει τὰ διό του χέρια γύρω στὸ λαιμό σου καὶ σὲ σφίγγει. Ξέρεις τί πρέπει νὰ φωνάξεις;

—Μάλιστα, κ. λοχία. Θὰ φωνάξω, Ἔλα, καυμένη Μαρία, ἄφισέ με, θὰ μὲ πνίξεις.

—

Τώρα τελευταῖα δόκιμάστηκε σὲ πόσην ὥρα γίνεται τὸ δέντρο ἐφημερίδα· στὰς 7. 35 τὸ πρωῒ κόπηκαν τρία δέντρα. Ἀπὸ τὶς 7. 35 ὡς στὶς 9. 34 ξεφλουδήθηκαν, λιανίστηκαν, γίνανε χυλὸς κι' ἔπειτα χαρτί. Ἀπὸ τὶς 9.34 ὡς στὶς 10 τὸ χαρτὶ πήγε στὸ πιεστήριο τυπώθηκε διπλώθηκε. Ἔτσι τὰ δέντρα ἔγιναν ἐφημερίδες σὲ145λεφτά.

ΤΟΥ ΚΑΝΤ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΔΟΛΟΥ ΛΟΓΙΣΜΟΥ

(ἀπόσπασμα)

...Μερικοί μας γνωρισμοὶ περνοῦν ὁλότελα τὴ γραμμὴ κάθε δυνατῆς πείρας καὶ φαίνεται σὰ ν' ἀπλώνουν τῶ συλλογισμῶν μας τὸν κύκλο πολὺ πιὸ πέρα ἀπὸ τὰ σύνορά της μὲ ἔννοιες ποὺ κανένα ἀντικείμενο δὲν τοὺς ἀνταποκρίνεται ἀπ' ὅσα μπορεῖ ποτὲς νὰ μᾶς προμηθέψῃ ἡ πεῖρα. Κ' ἴσα ἴσα μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς ὑπεραισθητικοὺς γνωρισμούς, ὅπου ἡ πεῖρα δὲν ὁδηγάει μήτε διορθώνει, ἐκεῖ πέφτουν τοῦ λογισμοῦ οἱ μελέτες, ποὺ τὴν ἀξία τους τὴ νομίζουμε πολὺ σημαντικώτερη καὶ τὸ σκοπό τους πολὺ ἀνώτερο παρ' ὅ,τι ποτὲς κατορθώνει ὁ νοῦς μέσα στὸν κύκλο τῶν αἰσθητικῶ φαινόμενων. Τόσο ἀψηλὰ τὴν ἀνεβάζουμε μάλιστα τὴν ἀξία τους ποὺ καὶ μὲ φόβο νὰ σφάλουμε, κάλλια ἔχουμε τὰ πάντα νὰ τολμήσουμε παρ' ἀπὸ δισταγμὸ ἢ καταφρόνια ἢ ἀδιαφορία νὰ παραιτήσουμε τόσο σημαντικὴ μελέτη. Τ' ἀναπόφευγα αὐτὰ προβλήματα τοῦ Ἄδολου Λογισμοῦ εἶναι ὁ Θεός, ἡ Λευτεριά, ἡ Ἀθανασία. Ἡ ἐπιστήμη ποὺ μ' ὅλα της τὰ σύνεργα ἔχει καθαυτὸ σκοπό της τὴ λύση τους λέγεται Μετεμψυσική, κι ὁ μέθοδός της στὴν ἀρχὴ εἶναι δογματικός, δηλαδὴ καταπιάνεται ἀδίσταχτα τέτοιο δύσκολο ἔργο δίχως πρῶτα νὰ ξετάσῃ τί τοῦ εἶναι τοῦ λογισμοῦ κατορθωτό καὶ τί ἀκατόρθωτο. Ὡς τόσο σὰν πιὸ φυσικὸ φαίνεται, ὅταν ἀφήσουμε τὸ στέριο ἔδαφος τῆς πείρας, νὰ μὴ ζητοῦμε μὲ τοὺς γνωρισμοὺς ποὺ κατέχουμε μὴν ξέροντας πόθε καὶ μ' ἀρχὲς ἄγνωστης πηγῆς εὐτὺς εὐτὺς νὰ χτίσουμε, πρὶν πρῶτα πρῶτα καλοξετάζοντας βεβαιωθοῦμε ἂν εἶναι ἢ ὄχι τὰ θεμέλια γερά. Σὰν πιὸ φυσικὸ εἴτανε, δίχως ἄλλο, ἀπὸ καιρὸ τώρα νὰ ξετάσουν πρῶτα οἱ φιλοσόφοι τὸ ἂν μπορεῖ ὁ νοῦς νὰ φτάσῃ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀπὸ τὰ πρὶν (a priori) γνωρισμοὺς καὶ τὸ τί εἶναι ἡ περιοχή τους, τὸ κῦρός τους, ἡ ἀξία τους. Κι ἀληθινὰ τίποτα δὲν εἶναι φυσικώτερο ἀνίσως μὲ τοῦτο ἐννοοῦμε ὅ,τι σωστὰ καὶ λογικὰ ἔπρεπε νὰ γίνεται. Ἂν ὅμως ἐννοοῦμε ὅ,τι συνειθίζεται, τότες πάλε τίποτα φυσικώτερο καὶ πιὸ εὐκολονόητο παρὰ τὸ νὰ ἔμεινε αὐτὴ ἡ μελέτη τόσο πίσω. Γιατὶ μέρος αὐτῶν τῶν γνωρισμῶν, δηλαδὴ τὰ Μαθηματικά, ἀπὸ καιρὸ τώρα κέρδισαν ἀξιοπιστιά, κι αὐτὸ μᾶς γεννᾷ ἐλπίδα καλῶν ἀποτελεσμάτων κι' ἀπὸ ἄλλους, ἂν καὶ ριζικὰ ἀλλιώτικους. Ἔπειτα, ἅμα βγοῦμε ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς πείρας δὲν ἔχει πιὰ φόβο νὰ μᾶς ἀντικρούσῃ· καὶ τόσο μᾶς μαγεύει τὸ νὰ πληθαίνουμε τοὺς γνωρισμούς μας, ποὺ τίποτα δὲ μᾶς σταματάει ὡς που νὰ σκοντάψουμε σὲ καθαρὸ παραλογισμό. Τὸν ἀποφεύγεις ὅμως τὸν παραλογισμὸ ὅταν τὶς φαντασίες σου προσέχεις νὰ τὶς πλάθῃς προφυλαχτικά, ἂν καὶ πάντα θὰ μείνουνε φαντασίες.

Ο ΓΥΝΑΙΚΟΚΟΣΜΟΣ

ΤΗΣ ΖΕΣΤΗΣ

20 τοῦ Ἀλωνάρη 1904

ἀπὸ τὸ Παρίσι

Ἀγαπητὲ Νουμᾶ,

Σοῦγραψα στἄλλο μου γράμμα γιὰ τὴ ζέστη τὴν Παρισιάνικη, καὶ δὲ θέλω νὰ σοῦ λέω ὅλο τὰ ἴδια πράματα, μὰ πίστεψέ μου πῶς κατάντησε αὐτὲς τὶς μέρες ἀνυπόφερτη. Κατηγοροῦμε ὅλοι μας τὴν Ἀθήνα γιὰ τὴ σκόνη κτλ, μὰ γνώρισε πῶς καὶ δῶ, σὰ δὲν θελήσῃ νὰ βρέξῃ ὁ καλός μας ὁ Δήμαρχος ποῦναι ἀ· ψηλά, ἔχουμε τὰ ἴδια καὶ χειρότερα. Μ' ὅλα τὰ πλακόστρωτα καὶ ξυλόστρωτα, καὶ τὰ πισσωμένα μπουλεβάρια καὶ τὰ μπόλικα καταβρέγματα, καὶ σκόνη σηκώνεται, καὶ τὰ δεντρὰ μαραντζιάζουνε κ' οἱ ἀνθρῶποι κατζιάζουνε καὶ ξεροψήνουνται γιὰ λίγες μέρες. Ἀπὸ τοῦτο καταλαβαίνω, πῶς ἕνα ἀπὸ τὰ μεγάλα κακὰ τοῦ τόπου μας εἶναι καὶ ἡ ἀδροχιὰ ποῦ τονὲ παραδέρνει ὅλο τὸ καλοκαίρι. Καὶ γι' αὐτὸ ἔχει ἐκεῖ αὐτὴ τὴν τρομερὴ σκόνη ποῦ καὶ τὰ μόμπιλα καὶ τὰ ροῦχα καταστρέφει, μὰ καὶ τὸ ἀνθρώπινο πετσί, καὶ τὴν ὄψη τοῦ προσώπου πολὺ τὴ χαλνᾶ.

Γι' αὐτὸ θὰ σὲ παρακαλέσω, φίλε μου, νὰ δώσῃς ἀπὸ μέρος μου μιὰ καλὴ συβουλὴ στὶς κυρίες ποῦ ἔχουνε τὸ δέρμα ντελικάτο.

Νὰ τοὺς πῇς νὰ συνηθίζουνε νὰ πλένουνε κάθε βράδυ πρὶν πλαγιάσουνε τὸ πρόσωπο, τὰ χέρια καὶ τὸ λαιμό τους μὲ νερὸ χλιαρό, ποῦ νὰ τὄχουνε προτήτερα βρασμένο μαζὶ μὲ λίγο μπορικὸ ὀξὺ (acide borique.) Μιὰ κουταλιὰ τῆς σούπας μπορικό, φτάνει γιὰ δυὸ ὀκάδες νερό. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ νερὸ νὰ ρίξουνε καὶ λίγες σταλαγματιὲς ἀπὸ βάμα βενζόης (teinture de benjoin.) Ἀπὸ τὸ ἴδιο αὐτὸ νερὸ νὰ γαργαρίζουνε καὶ στὸ στόμα καὶ νὰ ρουφοῦνε κι ἀπὸ τὴ μύτη τους.

Αὐτὸ τὸ συνήθιο κάνει πολὺ καλὸ καὶ μάλιστα τὸ καλοκαίρι εἶναι πολὺ εὐχάριστο, ὕστερα ἀπὸ τὴν κούραση καὶ τὸν ἵδρωτα μιανῆς ἀλάκαιρης καλοκαιρνῆς ἡμέρας.

Ὅταν τὸ δέρμα τοῦ ἀνθρώπου διατηριέται παστρικό,εἶναι ἐλαστικώτερο,κ' ἔτσι δὲν κάνει γλήγορα τὶς ζαρωματιὲς ἐκεῖνες, τὶς ἀναθεματισμένες, ποῦ σοῦ φωνάζουνε δυνατὰ δυνατὰ πῶς περάσανε τὰ καλότυχα τὰ νιάτα!

Πάντα πρόθυμη

ΑΝΝΑ Κ. ΞΕΝΟΥ

καὶ γιὰ ὅλες τὶς αἴσθησες μαζί! Ἀλλάζει λοιπὸν ἀλάκαιρη ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀντιληπτικοῦ μας κατὰ τὴν ποσότητα μὰ ὄχι κατὰ τὴν ποιότητα. Μοῦ ἔλεγε μάλιστα πῶς μποροῦσε νὰ μικραίνῃ ἕναν ἄνθρωπο καὶ μαζί του ἀλάκαιρο τὸν κόσμο τῶν αἰσθημάτων του ὡς τὸ ἑκατομμυριοστὸ μέρος τοῦ μεγέθους του! Πῶς τὸ ἔκαμε, τὸν ἐρώτησα, μὰ χαμογέλασε μονάχα καὶ μοῦ εἶπε μουρμουρίζοντας:

«Χμ! Δὲν μποροῦνε νὰ τὸ καταλάβουνε. Δὲν μπορῶ, δὲ γίνεται νὰ σᾶς τὸ ξηγήσω. Δὲ θὰ σᾶς ὠφελοῦσε τίποτες! Ὤ! ἄνθρωποι μένουν ἄνθρωποι, εἴτε μεγάλοι εἴτε μικροί· δὲ βλέπουνε παραπέρα ἀπὸ τὸ στενό τους ὁρίζοντα. Γιατὶ νὰ μπερδευτῶ σ' ἀτέλειωτα μαλλώματα;»

Τώρα τὸν ἐρώτησα: «Τί τὸ θέλεις τὸ μικρογόνο;» — «Αἴ! Εἶναι ἀριστούργημα τὸ μικρογόνο, καὶ γιὰ τοὺς σημερινοὺς ἐπιστήμονες ὅ,τι ἡ σαπουνόφουσκα γιὰ τὸ παιδί σου: Ἕνα παιχνίδι,ποῦ ἴσως δὲν μποροῦνε νὰ τὸ καταλάβουνε. Μὰ ἐπειδὴ οἱ λόγιοι δὲν εἶναι παιδιὰ κι ἀπαιτοῦνε νὰ τὰ καταλάβουν ὅλα, θ' ἀρχίζαμε μιὰ συζήτηση ἀτέλειωτη, ἂν τοὺς ξηγοῦσα τὸ ἐφεύρεμά μου. Δὲ θὰ εἶχε κανένα σκοπό, γιατὶ τὰ σήμερα κανεὶς δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ κρίνῃ ἀπάνω στὸ ζήτημα τοῦτο. Θὰ μὲ κοροϊδεύανε λοιπὸν—χμ! — τρελλοχομεῖο!—»

«Καὶ ὅμως,φώναξα, εἶναι χρέος νὰ διαλαλοῦμε τὴν ἀλήθεια,κι ἂς εἶναι καὶ μὲ κίντυνο τῆς ὑπόληψής μας!Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο μονάχα ἔγινε ἡ πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ!Πές τους τὴν ἀπόδειξή σου!»

—«Χμ! εἶπε ὁ θεὸς, ἂν ὅμως κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ τὴν ἀπόδειξή μου, γιατὶ μιλοῦμε δυὸ γλῶσσες ὁλότελα διαφορετικές; Τότες στὸ τέλος τῆς συζήτησης σκοτώνουνε τὸν ἀντίπαλό τους, φυσικὰ ἢ ἠθικά! Δὲν τὸ ἔχω ὄρεξη!» —«Καὶ μ' ὅλα ταῦτα» ἀποκρίθηκα θαρρετά, «θὰ φώναζα τὴν ἀλήθεια, ἂν εἶχα τὴν ἀπόδειξη γιὰ τὸν ἑαυτό μου τουλάχιστο!» —«Σὲ μωροὺς καὶ τυφλούς;—τί; ἤθελες νὰ τὸ δοκιμάτῃς; ἔτσι; Νά! Τήρα δὰ αὐτὸ τὸ πρᾶμα!» Ὁ Μπάρμπα—Φέντης ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του μιὰ μικρὴ μηχανή, ποῦ εἶχε μερικὰ γιαλένια σωληνάρια μὲ δέσιμο ἀπὸ μέταλλο, βίδες καὶ μιὰ λεφτὴ λεφτὴ κλίμακα. Μοῦ ἔβαλε τὸ σωληνάρι στὴ μύτη, κι ἄρχισε νὰ γυρίζῃ τὶς βίδες. Αἰστάνθηκα τότες ποῦ μύριζα κάτι ἀσυνήθιστο...

«Ἀί τί ὡραῖα εἶναι αὐτή! Νά τηνε!» φώναξε ὁ γιός μου πάλε δείχνοντας μιὰ καινούργια σαπουνόφουσκα ποῦ πετοῦσε σιγὰ σιγὰ ἀπὸ τὸ παραθύρι.» —«Πρόσεξε δὰ τὴ σαπουνόφουσκα τούτη!» πρόσταξε ὁ Μπάρμπα—Φέντης γυρίζοντας ὁλοένα τὶς βίδες. Μοῦ φαινότανε σὰ νὰ μεγάλωνε ὁλοένα ἡ σαπουνόφουσκα,σὰ νὰ τήνε σίμωνα ὁλοένα. Τὸ παραθύρι μὲ τὸ ἀγώρι,τὸ τραπέζι ποῦ καθόμαστε,τὰ δέντρα τοῦ περιβολιοῦ μας ὅλα ἀπομακραίνουνταν, ὅλα γινόντανε πιὸ θαμπά. Μονάχα ὁ θεὸς μας ἔμεινε κοντά μου. Ἔβαλε τὴ μηχανή του στὴν τσέπη του. Λίγο λίγο ὅλα τριγύρω μας εἶχαν ἀφανιστῆ. Ὁ οὐρανὸς ἀπλώθηκε ἀπάνω μας θαμπός, ἀσπρειδερός, γιγαντένιος ὡς τὸν ὁρίζοντα. Στεκόμαστε στὴν κρυσταλλένια ἀπανωσιὰ μιᾶς μεγάλης παγωμένης λίμνης. Ὁ πάγος ἤτανε γλιστερὸς καὶ δίχως σκισμάδες, κι ὅμως φαινότανε σὰ νὰ κουνιότανε σιγὰ σιγά. Ἐδῶ καὶ κεῖ ἔβλεπες ἀπροσδιόριστες μορφὲς ποῦ σηκώνουνταν ἀποπάνω ἀπὸ τὸν πάγο. «Τί εἶναι αὐτό;! Τί γίνεται ἐδωπέρα;» φώναξα τρομαγμένος, «ποῦ βρισκόμαστε; μᾶς βαστᾷ ὁ πάγος αὐτός;»—«Εἴμαστε ἀπάνω στὴ σαπουνόφουσκα,» ἀποκρίθηκε ὁ Μπάρμπα—Φέντης ἥσυχα ἥσυχα. «Αὐτὸ ποῦ παίρνεις γιὰ πάγο εἶναι ἡ ἀπανωσιὰ τῆς σαπουνόφουσκας. Ξέρεις πόσο πάχος ἔχει αὐτὴ ἡ στοίβα ποῦ στεκόμαστε; κατὰ τὸ ἀνθρώπινο μέτρο εἶναι τὸ πεντεχιλιοστὸ μέρος ἑνὸς ἑκατοστομέτρου· πέντε ἄλλες τόσες στοίβες μαζὶ κάμνουνε μονάχα ἕνα χιλιοστόμετρο!» Χωρὶς νὰ τὸ θέλω σήκωσα ἀμέσως τὸ πόδι μου, σὰ νὰ μποροῦσα ἔτσι νὰ κάμω τὸν ἑαυτό μου ἀλαφρύτερο. «Στὸ Θεό σου! Μπάρμπα», ἔκραξα, « νὰ μὴ μᾶς φέρῃς σὲ κίντυνο! Μοῦ εἶπες τὴν ἀλήθεια;»

—«Βέβαια! μὰ νὰ μὴ φοβᾶσαι. Γιὰ τὸ τωρινό σου τὸ μέγεθος ἡ ἀπανωσιὰ τούτη ἔχει τὴ δύναμη μιᾶς ἀτσαλένιας πλάκας ποῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινο μέτρο ἔχει πάχος διακόσια μέτρα! Μικρύναμε λοιπὸν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ μικρογόνου ἑκατὸ μιλλιούνια φορές, πάει νὰ πῇ, ἡ σαπουνόφουσκα ποῦ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἔχει γυρισιὰ σαράντα ἑκατοστόμετρα, εἶναι τώρα ἴσια ἴσια τόσο μεγάλη γιὰ μᾶς ὅσο ἡ γῆ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους».—Καὶ πόσο μέγεθος ἔχου-